

Sivistysvaliokunnalle

HE 127/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perusopetuslain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain, lukiolain ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Suomen Vanhempainliitto kiittää lausuntopyynnöstä ja esittää kirjallisena lausuntonaan seuraavaa. Vanhempainliitto pitää erittäin tärkeänä, että hallitus on käynnistänyt toimenpideohjelman kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa. Toimenpideohjelma jatkaa viime hallituskaudella aloitettua työtä kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi. Hallituksen esitys koulutusta koskevien lakien muuttamisesta on yksi toimenpideohjelman toimenpiteistä.

Lapsen etu tärkeä nostaa lainsäädäntöön

Suomen Vanhempainliitto pitää erittäin tärkeänä, että lapsen etu nostetaan perusopetusta, lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta koskevaan lainsäädäntöön. Jatkossa perusopetusta ja alle 18-vuotiaan opiskelijan koulutusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava sekä yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti. Vanhempainliitto pitää hyvänä, että esityksen perusteluissa avataan YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaista lapsen edun tulkintaa.

Jotta lapsen etu tosiasiallisesti toteutuu, lapsen edun ensisijaisuuden tulee olla läpileikkaava toimintapa koulu- ja oppilaitosyhteisöissä. Keskeisiksi työkaluiksi nousevat lasten osallisuuden edistäminen ja lapsen oikeus esittää omat näkemyksensä ja saada ne huomioon otetuiksi. Jotta tähän tosiasiallisesti päästään, koulu- ja oppilaitosyhteisöissä tarvitaan asenne- ja toimintakulttuurin muutosta sekä koulutusta, tukiaineistoja ja konkreettisia työkaluja lapsen edun ja osallisuuden huomioimiseen.

Kiusaaminen, syrjintä ja terveyttä ja turvallisuutta vaarantava toiminta kiellettävä selkeästi lainsäädännössä

Suomen Vanhempainliitto pitää tärkeänä, että kiusaamista koskevat lakipykälät tarkennetaan koulutusta koskevassa lainsäädännössä ja jatkossa perusopetuslaissa, lukiolaissa ja ammatillista koulutusta koskevassa laissa todetaan selkeästi, että kiusaaminen, syrjintä ja terveyttä ja turvallisuutta vaarantava toiminta on kielletty. Lakipykälästä tulee yhtenäiset eri koulutusasteilla ja ne ovat aikaisempaa selkeämmin oppilasta/opiskelijaa velvoittavia.

Vanhempainliitto nostaa vielä esiin, että hallituksen esityksessä tulisi tunnistaa myös ne tilanteet, joissa koulun aikuinen kiusaa tai käyttäytyy epäasiallisesti oppilaita /opiskelijoita kohtaan. Vain sillä tavalla varmistetaan, että myös näihin tilanteisiin puututaan aidosti.

Opetuksen epäämisen aikana oppilaan saatava apua – myös opetukseen palaamisen tuki suunniteltava

Opetuksen epääminen on yksi perusopetuslain turvaamistoimista, joilla pyritään turvaamaan turvallinen koulupäivä. Se on tarkoitettu poikkeuksellisia tilanteita varten, mutta on joskus tarpeellinen turvaamistoimenpide häiritsevästi käyttäytyvän oppilaan, kiusatuksi joutuneen oppilaan tai muun ryhmän/luokan näkökulmasta. Hallituksen esityksen mukaan perusopetuksen oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä nykyisen jäljellä olevan työpäivän lisäksi myös seuraavan työpäivän ajaksi. Ajan pidentäminen mahdollistaa oppilaan opetukseen paluun suunnittelun ja oppilashuollon palveluiden tarjoamisen oppilaalle.

Suomen Vanhempainliitto pitää tärkeänä, että opetuksen epäämiseen liittyvät vastuukysymykset ovat selkeät: mikä on opetuksen järjestäjän, koulun ja vanhempien vastuu. Kaikille osapuolille tulee olla aivan selvää, milloin on kysymys opetuksen epäämisestä ja milloin määräaikaisesta erottamisesta. Opetuksesta evättyä oppilasta ei saa jättää yksin. Pelkkä opetuksen epääminen ei selvitä tilannetta, vaan huonosti hoidettuna päinvastoin usein pahentaa sitä. Lapsen ja hänen vanhempiensa tulee saada apua ja tukea tilanteen selvittämiseen. Oppilashuolto ja vanhemmat tulee ottaa heti tiiviisti mukaan ja yhteistyön vanhempien kanssa tulee olla aktiivista.

Esitys opetuksen epäämisen aikana oppilaalle järjestettävästä henkilökohtaisesta keskustelusta oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa on tärkeä. Lapsen tai nuoren näkökulmasta luotettava koulun aikuinen saattaa olla myös joku muu koulun henkilökunnasta. Oppilaan tuen tarvetta tulee suunnitella yksilökohtaisesti lasta kuullen ja lapsen etu huomioiden. Myös oppilaan muu opetukseen palaamiseen ja opetukseen liittyvä tuki tulee suunnitella. Kysymys on usein pitkäaikaisesta prosessista, joka edellyttää pidempiaikaista jälkihoitoa. Jälkihoito tulee suunnitella huomioiden myös koko luokkayhteisö. Jos kysymys on kiusaamistilanteesta, on tärkeää, että myös kiusaamisen kohteeksi joutunut oppilas saa tarvitsemaansa tukea.

Kurinpitotoimissa huomioitava oppilaan ikä ja kehitystaso

Suomen Vanhempainliitto pitää tarpeellisena lisäyksenä oppilaan / opiskelijan iän ja kehitystason huomioimista kurinpitotoimista päätettäessä. Näin varmistetaan lapsen edun huomioiminen kurinpitotoimista päätettäessä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan kumottavaksi perusopetuslain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja lukiolain säännökset kurinpitomenettelyn suhteesta syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun. Samalla kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen esitetään muutettavaksi kurinpitotoimiksi, kun ne nyt ovat kurinpitorangeistuksia. Vanhempainliitto pitää ehdotuksia perusteltuina.

Perusopetuksesta poiketen kasvatustaloukseen määrääminen ei ole käytössä toisen asteen koulutuksessa. Suomen Vanhempainliitto katsoo, että kasvatustaloukseen tai vastaava voisi olla käytössä myös lukioidissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa ensisijaisena toimenpiteenä.

Määräaikaisen erottamisen ei tule olla rehtorin päätettävissä

Hallituksen esityksen mukaan rehtori ei voi päättää toisen asteen oppivelvollisen opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta, vaan päätöksen tekee koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Muutos vastaisi voimassa olevaa perusopetuslain mukaista sääntelyä erottamisesta päättämisestä. Määräaikainen erottaminen vaikuttaa merkittävästi oppivelvollisuuden suorittamiseen ja siihen, miten oppivelvollisuuden suorittaminen turvataan erottamisen aikana. Asian käsittely monijäsenisessä toimielimessä varmistaa oppivelvollisen oikeusturvan toteutumisen ja tukee oppivelvollisuuden suorittamista. Suomen Vanhempainliitto kannattaa esitystä ja pitää sitä perusteltuina. Lisäksi Vanhempainliitto tuo esiin, että

monijäsenen toimielimen tulee olla kokoonpanoltaan sellainen, että sillä on kompetenssia käsitellä lapsen/nuoren asiaa ja päättää siitä. Toimielimessä tulisi olla mukana myös sosiaalipuolen edustaja, jolloin myös perheen tuen tarpeeseen voidaan tarvittaessa vastata. Toimielin tulee olla mahdollista kutsua nopeasti koolle.

Suomen Vanhempainliitto pitää erittäin tärkeänä, että oppilaan määräaikaisen erottamisen aikana kodin ja koulun yhteistyö tiivistyy ja oppilas ja huoltaja otetaan mukaan erottamisen aikaisen henkilökohtaisen suunnitelman laadintaan. Vanhempainliitto muistuttaa, että kouluissa tulee huolehtia oppilaan ja huoltajan tosiasiallisesta osallistumismahdollisuudesta. Suunnitelman laatimista koskeva tilaisuus tulee järjestää siten, että myös työssäkäyvällä huoltajalla on käytännössä siihen mahdollisuus osallistua. Erottamistilanteessa huoltajan velvollisuus valvoa oppilaan oppivelvollisuuden suorittamista korostuu, jolloin kodin ja koulun välisen yhteistyön merkitys vahvistuu. Vanhemmat on tärkeä saada tukemaan lapsen opiskelua ja koulunkäyntiä erottamisen aikana.

Kiusaamistilanteisiin tulee puuttua kokonaisvaltaisesti lapsen etu huomioiden

Suomen Vanhempainliitto pitää tärkeänä, että lukiolakiin ja ammatillista koulutusta koskevaan lakiin lisätään momentti, jonka mukaan opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Vastaava kirjaus on perusopetuslaissa. Tavoitteena on tuoda esiin oppilaitoksessa tapahtuvan kiusaamisen ja häirinnän lisäksi myös koulumatkalla esiin tulevat kiusaamis- ja häirintätapaukset, mikä edesauttaa kokonaistilanteen selvittämistä ja tehostaa kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä.

Vanhempainliitto ei pidä säädöstä riittävänä, vaan katsoo, että ilmoittamisveloitteen lisäksi rehtoreille ja opettajille tulisi aina olla velvollisuus myös puuttua tietoonsa tulleeseen kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan. Koulussa / oppilaitoksessa ja sen ulkopuolella vapaa-ajalla ja somessa tapahtuvaa kiusaamista on vaikea erottaa toisistaan. Koulussa tapahtuva kiusaaminen seuraa lapsia ja nuoria vapaa-ajalle ja päinvastoin. Tutkimukset osoittavat, että lähes kaikki lapset ja nuoret, joita kiusataan somessa, tulevat myös muilla tavoin kiusatuiksi. Suomen Vanhempainliitto katsoo, että lainsäädännön tulisi tunnistaa kiusaaminen ilmiönä sen eri muotoineen sekä edellyttää, että kiusaamiseen ja häirintään puututaan aina ja sitä selvitetään yhdessä lasten, nuorten ja vanhempien kanssa lapsen ja nuoren kokonaistilanne huomioiden.

Lakisääteiset päätökset tulee tehdä, muutoksenhaku- ja valituskanavien tulee olla selkeät

Oikeusasiamiehen virasto on tuonut esiin, että kuntien opetustoimen ja koulujen oikeudellisessa osaamisessa, hallinnollisessa menettelyssä ja päätöksenteossa on oikeussuojaongelmia aiheuttavia puutteita. Esimerkiksi muutoksenhakukelpoisia hallintopäätöksiä ei aina tehdä, ne eivät perustu lakiin tai täytä hallintolain vaatimuksia. Suomen Vanhempainliitto katsoo, että kunnista tulee löytyä oikeudellista osaamista ja opetuksen järjestäjän tulee varmistaa, että hallintopäätökset tehdään perusopetuslain, lukiolain ja ammatillista koulutusta koskeva lain edellyttämässä asioissa. Muutoksenhaku- ja valituskanavat tulee olla oppilaiden, opiskelijoiden ja vanhempien tiedossa ja niistä tulee viestiä selkeästi. Oppilaiden ja opiskelijoiden oikeusturvan toteutumisen kannalta on keskeistä, että tarjolla on riittävästi ohjeistusta muutoksenhakuun liittyen. Oikeusturvan toteutumisen osalta keskeistä on huoltajille ja viranomaisille suunnattu informaatio-ohjaus.

Suomen Vanhempainliitto pitää kannatettavana, että perusopetuksen erityisen tuen päätökseen liittyvää muutoksenhakua selkeytetään niin, että nykyisen kahden muutoksenhakuviranomaisen sijaan päätökseen haettaisiin jatkossa oikaisua aluehallintovirastolta.

Vanhemmat mukaan rakentamaan turvallista koulu- ja oppilaitosyhteisöä

Turvallinen koulu- ja oppilaitosyhteisö ei rakennu itsestään, vaan sen rakentaminen on jokaisen koulun / oppilaitoksen aikuisen vastuulla. Koulujen ja oppilaitosten toimintakulttuuria ohjaavat periaatteet on kirjattu opetussuunnitelman perusteisiin. Kouluilla ja oppilaitoksilla tulee olla osana opiskeluhoitosuunnitelmaa suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Oppilaiden, opiskelijoiden ja vanhempien tulee tietää ja voida luottaa siihen, että epäasialliseen käytökseen ja kiusaamiseen puututaan aina.

Myös vanhemmat on tärkeä sitouttaa turvallisen koulu yhteisön rakentamiseen ja kiusaamisen ehkäisyyn. Vanhemmat tulee ottaa mukaan yhteisölliseen opiskeluhoitotyöhön etsimään yhdessä koulujen ja oppilaitosten kanssa ratkaisuja hyvinvoinnin haasteisiin. Myös koulujen ja oppilaitosten vanhempain toiminta kannattaa suunnata edistämään kouluhyvinvointia ja turvallisuutta.

Helsingissä, 28.10.2021

SUOMEN VANHEMPAINLIITTO

Saija Ohtonen-Jones
Toiminnanjohtaja

Tuija Metso
Erityisasiantuntija